

อำนาจของผู้หญิง : การท้าทายความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับ แนวคิดปิตาธิปไตยในนวนิยายสมัยใหม่

ไกล่รุ่ง ภูอ่อนโสม¹, รัชชนีย์ ศรีสีมาน²

^{1,2}ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: ¹Klairung.Phu@gmail.com, ²Runchanee@hotmail.com

Received: March 07, 2020

Revised: June 15, 2020

Accepted: June 18, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตอบโต้และต่อรองอำนาจปิตาธิปไตยในนวนิยายเรื่อง *The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟรุ้งฟริ้ง* ของต้นรัก ผลการศึกษาพบว่าผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่มีอำนาจท้าทายผู้ชาย 2 ลักษณะคือ 1. การใช้อำนาจตอบโต้ด้วยคำพูดและการกระทำ การใช้คำพูดในลักษณะการใช้คำหยาบ การประชดประชัน และการข่มขู่ การตอบโต้ด้วยการกระทำในลักษณะการขัดขืนการล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรง และการใช้กฎหมาย 2. การใช้อำนาจต่อรอง ด้วยการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การอาศัยคนกลาง และการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาแสดงให้เห็นการละเมิดกรอบสังคมของตัวละครหญิงทั้งการไม่สามารถดำรงสภาพครอบครัวสมบูรณ์ไว้ได้ และการตอบโต้ผู้ชายเพื่อก้าวข้ามแนวคิดปิตาธิปไตย ทำให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้หญิงใช้ท้าทายแนวคิดชายเป็นใหญ่ อำนาจแปรเปลี่ยนมาอยู่ในมือของผู้หญิงโดยไม่ทำให้สังคมประณามแต่กลับได้รับการยกย่องเชิดชูที่ก้าวข้ามกรอบจารีตของสังคมได้ อีกทั้งยังรู้จักใช้ประโยชน์จากความด้อยกว่าด้านสรีระโดยใช้ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างพื้นที่ให้ตนเองมีอำนาจและการใช้คนกลางที่มีสถานภาพเท่าเทียมกันเป็นตัวแทนในการต่อรองกับอำนาจปิตาธิปไตย ในตอนท้ายผู้หญิงดำรงอำนาจของตนเองไว้ได้โดยปฏิเสธแนวคิดปิตาธิปไตยได้อย่างสง่างาม

คำสำคัญ: อำนาจ ผู้หญิง ปิตาธิปไตย

The Power of Women : The Challenging power relations with Patriarchy in the Modern Novel

Klairung Phuonsom¹, Runchanee Srisaman²

^{1,2}Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

E-mail: ¹Klairung.Phu@gmail.com, ²Runchanee@hotmail.com

Received: March 07, 2020

Revised: June 15, 2020

Accepted: June 18, 2020

Abstract

The study aimed to analyze patriarchy's responses and negotiations in the essence of "The Single Mom" a novel written by Tonrak, a pen name. The results showed that women in modern society had the power to respond and negotiate patriarchy differently. Women reacted to the patriarchy by using verbal and physical reactions: the former involved impolite words, sarcasm, intimidation and the latter included not tolerating sexual harassment, violence, and law enforcement. The other way involved the power of negotiations through the holy secrets, intermediaries, and economic power. The analysis indicated female characters' delinquencies, reflecting through the failure to maintain family status and their reactions against male characters to negotiate the patriarchy. As such, the women started to gain more power regardless of being blamed. Instead, they had been positively valued by the societal community. The analysis also showed that women made use of their physical inferior by practising religious beliefs to create their power and assigned the middleman of the equivalent socioeconomic status as a representative to negotiate the patriarchy. In the end, women could remain their power being objected to the patriarchy.

Keyword: Power, Women, Patriarchy

บทนำ

ปิตาธิปไตย (patriarchy) หรือแนวคิดชายเป็นใหญ่กำหนดบรรทัดฐานว่าผู้ชายคือศูนย์กลางของสังคมมนุษย์ และแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างชายหญิงเป็นสองขั้วโดยระบุว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีเหตุผล เป็นผู้นำ ส่วนผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอใช้อารมณ์ การเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่เฉพาะของผู้หญิง จึงต้องตกเป็นรองและถูกจำกัดบทบาทเอาไว้ตามที่ผู้ชายต้องการ (พลากร เจียมธีระนาถ, 2554: 1-6) แนวคิดดังกล่าวไหลเวียนในสังคมไม่จบสิ้นส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมและการเลือกปฏิบัติทางระหว่างเพศ

สาวคนซ์ วงศ์ศุภชัยนimit (2559: 1) กล่าวถึงประเด็นผู้หญิงก้าวหน้าตามที่นพพร ประชากุล กล่าวไว้ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลักดันผู้หญิงจำนวนมากออกจากพื้นที่ครัวเรือนสู่พื้นที่การทำงานนอกบ้าน และส่งเสริมให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพที่เคยกำหนดไว้ให้ผู้ชาย เกิดอุดมคติ “ผู้หญิงเก่ง” เข้ามาแทนที่อุดมคติ “แม่ศรีเรือน” เป็นปรากฏการณ์กระแส “ผู้หญิงก้าวหน้า” ปรากฏในสื่อสาธารณะอย่างกว้างขวางเพื่อเน้นย้ำต่อสังคมว่าผู้หญิงมีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพ บทบาทและเสรีภาพมากขึ้น ความคาดหวังของสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

วรรณกรรมสมัยใหม่สร้างพื้นที่ให้ผู้หญิงมีอำนาจตอบโต้และต่อรองกับผู้ชายจนก้าวข้ามกำแพงทางสังคมได้สำเร็จ นวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟรุ้งฟริ้ง กล่าวถึงมุลิลา คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมสมัยใหม่ที่ตัดสินใจยุติความสัมพันธ์สามีภรรยาที่บงกชพิศุทธิ์ในขณะที่มีน้องปลื้มลูกชายวัย 5 ขวบ เนื่องจากความบกพร่องของสามี ทั้งบทบาทพ่อ บทบาทสามี บทบาทผู้นำครอบครัว มุลิลาต่อสู้ทั้งกับอดีตสามีที่ไม่ยอมออกไปจากชีวิต อดทนกับอคติ คำดูถูกเหยียดหยามจากคนบางกลุ่มในสังคม แต่สุดท้ายมุลิลาที่ก้าวข้ามทุกอย่างมาได้อย่างมีศักดิ์ศรี ปฏิเสธการดูแลจากผู้ชาย พึ่งพาตนเองและเลี้ยงลูกได้อย่างมีความสุข

นวนิยายได้รับการตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2560 ในบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยนักเขียนหญิงที่เคยให้สัมภาษณ์ว่ามีเจตจำนงที่จะดำรงสถานะแม่เลี้ยงเดี่ยวเพราะปัญหาการไม่ลงรอยกับสามี แต่เพราะนึกถึงลูกจึงประคับประคองเพื่อดำรงสภาพครอบครัวสมบูรณ์ไว้ ผู้เขียนจึงสร้างตัวละคร ‘มุลิลา’ ด้วยความเข้าใจ และใช้พื้นที่วรรณกรรมเป็นตัวแทนถ่ายทอดให้ตัวละครกล้าตัดสินใจขอหย่าสามีในขณะที่มีลูกด้วยเหตุผลและอำนาจที่สามารถเอาชนะผู้ชายได้

ผู้ศึกษาเห็นว่าการตอบโต้และต่อรองอำนาจปิตาธิปไตยของตัวละครหญิงที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นการตอกย้ำกระแสผู้หญิงสมัยใหม่ และเป็นที่น่าสนใจว่าตัวละครละเมิดกรอบของสังคมทั้งการไม่สามารถดำรงสภาพครอบครัวสมบูรณ์ไว้ได้ และการตอบโต้ผู้ชาย

ซึ่งไม่ทำให้ตัวละครถูกตีตราแต่กลับได้รับการยกย่องเชิดชู ในตอนท้ายนวนิยายไม่ได้สวมทับตามสูตรสำเร็จของนวนิยายไทยที่บทสรุปตัวละครกลับเข้ากรอบสังคมเพื่อให้เป็นไปตามโครงสร้างสังคมปิตาธิปไตย หรือหากละเมิดตัวละครต่างได้รับบทลงโทษเป็นต้นว่า เสียสติ พิการ์ หรือเสียชีวิต แต่การศึกษาครั้งนี้ตัวละครหญิงเอาชนะชุดความคิดเรื่องเพศที่ไหลเวียนในสังคมได้สำเร็จ ผู้หญิงไม่ยอมเป็นผู้ถูกระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่ผลึกตัวเองให้อยู่เหนือความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้หญิงกำลังท้าทายแนวคิดปิตาธิปไตยและท้าทายขนบจารีตดั้งเดิมของสังคมอย่างเด็ดเดี่ยวและประนีประนอมไปด้วยในเวลาเดียวกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลวิธีการตอบโต้และต่อรองอำนาจปิตาธิปไตยในนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจพรุ้งพริ้ง ของต้นรัก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดปิตาธิปไตยในวรรณกรรมมีทั้งการนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ผู้หญิงถูกกดขี่ ไร้อำนาจ ไม่สามารถแสดงความสามารถด้านอื่นของตนเองได้เต็มที่นอกจากบทบาทแม่และเมียในพื้นที่ส่วนตัว แต่ในขณะเดียวกันวรรณกรรมก็นำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงส่วนหนึ่งพยายามขัดขึ้น ต่อสู้แนวคิดนี้ แต่เป็นเพียงการกระทำเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น

สุพัชรีรินทร์ นาคคงคำ (2556) ศึกษาเรื่อง “ภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอิโรติกของนักเขียนชายไทย” ทำให้เห็นว่านักเขียนชายสร้างภาพแทนสตรีไทยให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ที่กดทับสตรีไทยให้ด้อยกว่าผู้ชายทุกด้าน ต้องประพฤติตามกรอบความเป็นหญิง เป็นวัตถุระบายความใคร่และค้นหาของผู้ชาย การสร้างให้ผู้หญิงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ทำให้ผู้หญิงไม่มีสิทธิมีเสียงและมีพื้นที่แสดงความสามารถด้านอื่นของตนเองได้

สรยา รอดเพชร และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง “ผู้หญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายของอุทิศหะมุสล” 3 เรื่อง ได้แก่ ลับแลแก่งคอย ลักษณะอ้อลัย และจตุ ในขณะที่ยอดจินทร์ เกตุสิงห์สร้อย (2554) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยายลับแลแก่งคอย” ซึ่งผู้ศึกษานำมาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ พบการขัดขึ้นและตอบโต้อำนาจปิตาธิปไตยของตัวละครหญิงที่เป็นการกระทำเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นเพียง

ชั่วคราวเท่านั้น สุดท้ายก็ก้าวไม่พ้นอำนาจของผู้ชาย เพราะความด้อยอำนาจทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษา จึงจำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายต่อไป

อารียา หุดีนทะ (2559) เสนอบทความเรื่อง “เมื่อสตรีตามหาประชาธิปไตยใน สังคมปิตาธิปไตย” เป็นการศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงที่พยายามใช้พื้นที่วรรณกรรม ตีแผ่ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิง สุดท้ายเรื่องสั้นกลุ่มนี้ยังเป็น เพียงการตั้งคำถามกับสิทธิเสรีภาพทางเพศและหาทางออกกว่าทำอย่างไรในสังคม ประชาธิปไตยเพศหญิงจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียม มีศักดิ์ศรีและไม่ด้อยไปกว่าเพศชาย งานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่านักเขียนชายมุ่งนำเสนอให้ผู้หญิงด้อยกว่าทุกด้าน แม้จะนำเสนอให้ผู้หญิงพยายามตอบโต้แนวคิดปิตาธิปไตย แต่นั่นเป็นการกระทำเพียง ชั่วคราวเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นเท่านั้น สุดท้ายก็ก้าวไม่พ้นอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ในขณะที่นักเขียนหญิงพยายามเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศโดยการสื่อสารผ่านงาน วรรณกรรมให้สังคมเห็นปัญหา และพยายามเสาะแสวงหาแนวทางเพื่อสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียม นวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟุ้งฟรั้ง ที่เขียน โดยนักเขียนหญิง ไม่เพียงเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมหรือตอบโต้แต่สุดท้ายก็ก้าวไม่พ้น แต่นวนิยายนำเสนอการตอบโต้แนวคิดปิตาธิปไตยในลักษณะเปิดเผยใจแจ้ง ผู้หญิงไม่ยอม เป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว ผู้ศึกษาเห็นว่า การตอบโต้อำนาจปิตาธิปไตยในเรื่องไม่ใช่ เพียงการกระทำเพียงชั่วคราวเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้น แต่เป็นการกระทำเพื่อก้าว ข้ามและเอาชนะแนวคิดนั้น ซึ่งตัวละครทำได้สำเร็จ เนื่องด้วยสถานภาพของตัวละครหญิง ที่มีการศึกษา มีบทบาททางเศรษฐกิจ เป็นหัวหน้าครอบครัว กล้าตัดสินใจและหนักแน่นใน ความคิดของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายและก้าวสู่อิสราภาพในท้ายที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปิตาธิปไตยและกลวิธีการตอบโต้ปิตาธิปไตย
2. ศึกษวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์การใช้อำนาจตอบโต้และต่อรองปิตาธิปไตย ในนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟุ้งฟรั้ง
3. ขันสรุปและอภิปรายผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์
4. นำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

นวนิยายสมัยใหม่หิบบยอำนาจให้ผู้หญิงได้แสดงความสามารถและเจตจำนง ของตัวเองอย่างเต็มที่เพื่อให้หลุดพ้นจากการถูกกดขี่กดทับโดยผู้ชายผ่านอุดมคติเรื่องเพศ

ในสังคมที่เป็นแรงขับให้ผู้ชายใช้อำนาจกระทำต่อผู้หญิง ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ปฏิบัติกันมายาวนาน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป เรื่องเพศถูกตั้งคำถามว่าเหตุใดจึงมีการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย เกิดแรงกระตุ้นในกลุ่มผู้หญิงให้เห็นความผิดปกติของแนวคิดปิตาธิปไตยที่สืบทอดมายาวนานและลุกขึ้นมาเรียกร้องความชอบธรรมให้กับตัวเอง แม้จะถูกสังคมเบียดขับว่าเบี่ยงเบนจากกรอบของผู้หญิงตามแบบฉบับ แต่จะดีกว่าหรือไม่หากการตีตรานั้นสร้างความชอบธรรมและความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคมนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟรุ้งฟริ้ง นำเสนอให้อำนาจอยู่ในมือของผู้หญิง และผู้หญิงใช้อำนาจทำลายแนวคิดปิตาธิปไตยจนสิ้นคลอนด้วยการตอบโต้และต่อรองดังต่อไปนี้

1. การใช้อำนาจในการตอบโต้

1.1 การตอบโต้ด้วยคำพูด

สังคมขัดเกลาผู้หญิงให้เป็นผู้สุภาพอ่อนหวานทั้งกิริยามารยาทและคำพูดผ่านชุดความคิดที่ไหลเวียนในสังคมเพื่อให้ผู้หญิงซึมซับและปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นผู้หญิงที่ดีตามกรอบของสังคม ซึ่งรวมถึงการพูดจาสุภาพอ่อนหวานต่อสามี ไม่กระแทกแตกดัน และต้องเชื่อฟังสามี ไม่ต่อต้านขัดขืน เมื่อไม่ปฏิบัติตามจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีเพราะเบี่ยงเบนไปจากกรอบของสังคม แนวปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้ผู้หญิงตกเป็นฝ่ายรองรับอารมณ์ของผู้ชายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความอึดอัดและขัดขืนต่อการกระทำของผู้ชายที่กดทับจนท้ายที่สุดผู้หญิงลุกขึ้นมาตอบโต้เพื่อไม่ตกเป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียวและเพื่อเรียกร้องความชอบธรรมให้ตัวเองอีกด้วย

ในนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟรุ้งฟริ้ง ใช้อำนาจตอบโต้ด้วยคำพูดด้วยการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นพฤติกรรมด้านลบ หรือกล่าวถึงข้อบกพร่องของอีกฝ่าย ด้วยการใช้คำหยาบ การข่มขู่ และการประชดประชัน เพื่อตอบกลับการใช้อำนาจของฝ่ายชายที่พยายามแสดงตนเหนือกว่าให้ล่าถอยไป

1.1.1 การใช้คำหยาบ

การใช้คำหยาบเพื่อตอบโต้อำนาจปิตาธิปไตยของตัวละครหญิง เป็นการระบายความอึดอัดต่อการใช้อำนาจของผู้ชายและเพื่อตอบโต้ให้ผู้ชายมีสำนึกผิดชอบชั่วดี

ในนวนิยายมุสลิมใช้คำพูดอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นพฤติกรรมด้านลบหรือกล่าวถึงข้อบกพร่องของวงศ์พิศุทธิ์เรื่องพฤติกรรมความเจ้าชู้ ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่มุสลิมกลับไปเก็บของที่บ้านหลังจากแยกกันอยู่กับวงศ์พิศุทธิ์ และพบว่าวงศ์พิศุทธิ์พาผู้หญิงมานอนด้วยบนเตียงนอนของเธอ มุสลิมารู้สึกว่าตัวเองกำลังถูกเหยียบย่ำศักดิ์ศรี “ไม่ใช่

ที่ที่ให้พวกแกมาปลดปล่อยความร่า! ฉันจะไม่ทน เพราะฉันเป็นคน ไม่ใช่ควาย!” (ต้นรัก, 2560: 28) มุลิลาทอบโต้พงศ์พิศุทธิ์ด้วยการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นพฤติกรรมความเจ้าชู้ นอกใจภรรยาด้วยคำพูดในลักษณะของคำหยาบ คือคำว่า “ร่า” เพื่อบอกถึงพฤติกรรม เจ้าชู้ของพงศ์พิศุทธิ์ แสดงให้เห็นข้อบกพร่องของความเป็นผู้ชายที่ดี คำว่า “ควาย” ซึ่งควายมีความหมายโดยนัยหมายถึง คนโง่ มุลิลาใช้เปรียบเทียบว่าตัวเองไม่ได้โง่ที่จะจำยอม ให้อภัยกับคำพูดโง่โง่ของคนอื่น ไม่งั้นก็ต้องตกเป็นผู้ถูกระทำ และไม่ยอมให้เกียรติและศักดิ์ศรีของตนเองถูกเหยียบย่ำ เป็นการแสดงให้เห็นว่าอำนาจปิตาธิปไตยที่พยายามข่มผู้หญิงให้ยอมจำนนในสิ่งที่ตนเองต้องการจะถูกตอบโต้เพื่อเป็นการยืนยันว่าในสังคมที่ให้คุณค่าเรื่องสิทธิความเท่าเทียมนี้ การยอมตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ชายไม่ใช่สิ่งที่ควรเพิกเฉย และต้องจำยอมอีกต่อไป นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการทำทลายแนวคิดทางสังคมเพราะสังคมมักตีตราผู้หญิงที่ตอบโต้สามีและพูดคำหยาบว่าเป็นหญิงไม่ดีซึ่งจะถูกลงโทษหรือถูกประณาม แต่มุลิลาแสดงให้เห็นว่าการตอบโต้ด้วยคำหยาบของเธอทำให้ผู้ชายยอมสงบและล่าถอยไป

1.1.2 การข่มขู่

ในนวนิยายมุลิลาใช้คำพูดข่มขู่พงศ์พิศุทธิ์ให้หวาดกลัวและยอมทำตามคำเรียกร้อง หากไม่ทำตามจะได้รับผลบางอย่างตามคำขู่ ดังเหตุการณ์ที่มุลิลากลับไปเก็บของที่บ้านหลังจากแยกกันอยู่กับพงศ์พิศุทธิ์และพบพงศ์พิศุทธิ์นอนอยู่กับผู้หญิงอื่น มุลิลาจึงตัดสินใจขอหย่าเพราะความอดทนและครอบครัวที่พยายามประคับประคองมาตลอดไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง แต่พงศ์พิศุทธิ์พยายามนำลูกมาเป็นข้อต่อรอง และพูดถึงข้อบกพร่องของบทบาทการเป็นภรรยาที่ดีตามแบบฉบับเพื่อให้มุลิลายอม “เอาเลย ไม่อยากทนอยู่เหมือนกัน อี๊ดอัดเอาแต่จิกเอาแต่บ่น ทำอะไรก็ไม่เคยถูกใจ นี่ผัวนะ ไม่ใช่ลูก” (ต้นรัก, 2560: 29-30) มุลิลาทอบโต้กลับด้วยการพูดถึงข้อบกพร่องของอีกฝ่าย และพูดอย่างเด็ดขาดว่าไม่ต้องการให้พงศ์พิศุทธิ์ตามไปจ้ออีกเหมือนทุกครั้งที่ผ่านมาและ “ถ้าตามไปจ้อให้ฉันกับลูกกลับมาอีก ฉันเอาตายแน่” มุลิลาชี้หน้าและมองพงศ์พิศุทธิ์ด้วยสายตาดูเยาะเย้ย เกลียดชัง ทำเอาพงศ์พิศุทธิ์ไม่กล้าสบตา แต่สุดท้ายเธอก็เดินอย่างหมดแรงออกไป (ต้นรัก, 2560: 29-30) แสดงให้เห็นถึงอารมณ์อัดอั้นที่เกิดจากความบกพร่องของผู้ชายที่สร้างปัญหาให้ครอบครัวและทำให้ตัวเองหมดความน่าเชื่อถือ ไม่มีคุณสมบัติหัวหน้าครอบครัวที่ดี

อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่พงศ์พิศุทธิ์ทำร้ายมุลิลาเนื่องจากมุลิลาพยายามขัดขืนการมีเพศสัมพันธ์ มุลิลาจึงใช้โทรศัพท์มือถือเซลฟี่แผลที่ถูกทำร้ายและข่มขู่ “นี่เป็นหลักฐานให้ตำรวจใช้เอาผิดในข้อหาพยายามฆ่าฉัน!” ... “นอกเหนือจากข้อหา

พยายามข่มขืน ซึ่งตอนนี้มีกฎหมายคุ้มครองเมียที่ไม่เต็มใจมีเช็ชต์ด้วยแล้ว...รู้ยัง! ยัง ยังไม่พอ ฉันทเอาไปแฉออกสื่อว่าผู้กำกับตั้งข้อมเมีย! เอาให้ฉิบหาย ไม่มีอาชีพ ไม่มีที่ยืนในสังคมไปเลย!”(ต้นรัก, 2560: 107-108)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยทำให้ผู้หญิงมีสิทธิ์และอำนาจในการตอบโต้กับผู้ชายได้มากขึ้น มุลิกาใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อข่มขู่ว่าจะแจ้งตำรวจจากหลักฐานในโทรศัพท์ให้พงศ์พิศุทธิ์ลดการใช้อำนาจลง อีกทั้งผู้หญิงได้รับการศึกษาทำให้มีองค์ความรู้มาใช้ให้ตัวเองได้รับสิทธิ์อันชอบธรรม มุลิกาอาศัยความรู้และไหวพริบกอำนาจทางกฎหมายต่อรองให้พงศ์พิศุทธิ์ล่าถอยและยอมเซ็นใบหย่าได้สำเร็จ แสดงให้เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ผู้หญิงไม่ได้เสียเปรียบและผู้ชายไม่ได้เหนือกว่า ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม วิถีคิด ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนต่ออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เกิดการสั่นคลอนในอำนาจของผู้ชายจนเสียการควบคุม สุดท้ายจึงยอมก้มหัวทำตามคำขู่ของผู้หญิงอย่างไม่ขัดขืน

1.1.3 การประชดประชัน

ในนวนิยายตัวละครหญิงพูดประชดประชันฝ่ายชายให้รู้สึกเสียหน้า ทั้งเรื่องการมีความสัมพันธ์ครั้งใหม่ และการประชดประชันเรื่องการทำบาทหน้าทีพ่อ ดังเหตุการณ์ที่พงศ์พิศุทธิ์เจอชิษณุมาส่งมุลิกาและน้องปลื้มที่คอนโดจิงโมโหเพราะรู้สึก ว่าตัวเองถูกหยามเกียรติ

“วันก่อนเด็ก วันนี้น้ามาแนวผู้ใหญ่ ตั้งแต่เป็นหม้าย เสน่ห์แรงไม่เบา ไปทำอะไรมาละ แต่จะว่าไป เครื่องเคราคูณก็ยังคงอยู่ คงไม่ต้องยกเครื่องอะไรมากก็พร้อมใช้งานอยู่แล้ว” พงศ์พิศุทธิ์พูดดูถูกกึ่งประชด “คุณพูดถูก เรตติ้งฉันยังโอเค เพิ่งรู้เหมือนกัน หลังจากที่เอาแต่มุดอยู่ในรูกับคนเน่า ๆ มานาน จนไม่รู้ว่าคุณเองยังเวิร์ก” “อยากมากหรือไง” พงศ์พิศุทธิ์ก็ด่าฟันกรด

“เออ อยาก! ฉันทอยากมีความสุข ชีวิตฉันไม่ได้จบลงเพียงเพราะหย่ากับคนกาก ๆ อย่างคุณ! ถ้าฉันมีผิวใหม่ตอนนี้หรือตอนไหนก็เป็นสิทธิ์ของฉัน คุณไม่มีสิทธิ์หวงก้าง!” (ต้นรัก, 2560: 205)

พงศ์พิศุทธิ์นำเรื่องสถานภาพของมุลิกามาพูดให้รู้สึกอับอายกับการเป็นหม้ายอย่างที่สังคมในอดีตมองว่าเป็นเรื่องน่าอายและถูกตำหนิว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี เนื่องจากไม่สามารถดำรงสภาพครอบครัวสมบูรณ์ไว้ได้ แต่นวนิยายแทนที่จะสร้างให้ตัวละครหญิงยอมและนิงเงียบ กลับให้ตอบโต้เพื่อไม่ให้อีกฝ่ายได้ใจและกดขี่ มุลิกาพูดประชดประชันให้พงศ์พิศุทธิ์รู้สึกเสียหน้าว่าตนไม่ได้รู้สึกว่สิ่งที่พงศ์พิศุทธิ์พูดกระทบใจแต่อย่างใด และยังแสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจที่ได้ออกมาจากความทุกข์ทรมานใจกับความสัมพันธ์

ที่ไม่ลงรอย จากคำพูดของมุสิลาที่ว่า “เพิ่งรู้เหมือนกัน หลังจากที่เอาแต่มุดอยู่ในรูเน่า ๆ มานาน จนไม่รู้ตัวตัวเองยังเวิร์ก” แสดงให้เห็นว่าจากกรอบจารีตของสังคมในอดีตที่จำกัดพื้นที่ให้ผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวและต้องแสดงบทบาทแม่และเมียที่ดีตามความคาดหวังของสังคม ทำให้ผู้หญิงซึมซับแนวความคิดนั้นจนเป็นการลดทอนความสามารถด้านอื่นของตนเอง แต่การตอบโต้ของมุสิลาทำให้เห็นว่าผู้หญิงเมื่อก้าวออกจากพื้นที่ส่วนตัวและเข้ามา มีบทบาททางเศรษฐกิจในพื้นที่สาธารณะ ศักยภาพและความสามารถจึงถูกนำมาใช้ ทำให้ผู้หญิงสามารถดูแลตัวเอง เลี้ยงลูกและสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย การใช้อำนาจตอบโต้ด้วยการใช้คำพูดที่เป็นการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของฝ่ายชาย หรือการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นพฤติกรรมด้านลบ เป็นการตอบโต้เพื่อเอาคืนอำนาจปิตาธิปไตยที่พยายามสถาปนาตนเหนือกว่า ซึ่งการตอบโต้ดังกล่าวทำให้ผู้ชายเสียหายอับอาย ถูกกลบหลู่เกียรติและศักดิ์ศรี ซึ่งผู้ชายไม่สามารถยอมรับได้จึงยอมล่าถอยไปในที่สุด

1.2 การตอบโต้ด้วยการกระทำ

การตอบโต้อำนาจปิตาธิปไตยด้วยการกระทำเป็นสิ่งที่ผู้หญิงใช้เพื่อปลดปล่อยเมื่อถูกฝ่ายชายใช้อำนาจข่มขู่ให้อยู่ในการควบคุมของตนเอง ในนวนิยายผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมุสิลาตอบโต้แนวคิดปิตาธิปไตยด้วยการกระทำอย่างตรงไปตรงมาเพื่อให้เห็นถึงความเท่าเทียมและการไม่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายด้วยการตอบโต้ในลักษณะของการขัดขืนการล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรง และการหย่าร้าง ดังนี้

1.2.1 การขัดขืนการล่วงละเมิดทางเพศ

การล่วงละเมิดกระทำได้ทั้งการพูดจาหยาบคาย การถูกเนื้อต้องตัว การจ้องมอง เป็นการกระทำโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมพร้อมใจ การล่วงละเมิดทางเพศจึงเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลและทำให้ผู้ถูกล่วงละเมิดเกิดความไม่พอใจ เกิดการหวาดระแวง และอับอาย สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์ (2546: 251) กล่าวถึงแนวคิดของ แม็คคินนอน ไว้ว่าการข่มขืนเป็นสิ่งที่ผู้ชายต้องการ อีกทั้งยังสร้างความพึงพอใจให้ผู้ชายเนื่องจากการข่มขืนอันรวมถึงการกดบังคับได้สร้างความพึงพอใจทางเพศ เป็นการยืนยันและสนับสนุนความเป็นผู้ชายของผู้ข่มขืน และผู้ชายจะมีความตื่นตัวทางเพศเพิ่มขึ้นหากผู้หญิงแสดงความรังเกียจต่อการกระทำดังกล่าวออกมาชัดเจน

ในนวนิยายพงศ์พิศุทธิ์พยายามมีเพศสัมพันธ์กับมุสิลาโดยถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสามีภรรยา แต่มุสิลาไม่ยินยอมและไม่พอใจในการกระทำของพงศ์พิศุทธิ์ ดังเหตุการณ์ที่มุสิลากลับไปเก็บของที่บ้านเพราะแยกกันอยู่กับพงศ์พิศุทธิ์

พงศ์พิศุทธิ์พยายามพูดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยนว่าอยากเจอมุลิลาเพื่อให้มุลิลาใจอ่อนและกลับมาอยู่กับตน แต่เมื่อมุลิลาไม่สนใจและเดินหนีพงศ์พิศุทธิ์เข้ามากอดและผลักมุลิลาล้มลงเตียงนอน

การกระทำของพงศ์พิศุทธิ์เป็นการล่วงละเมิดทางเพศเพราะฝ่ายหญิงไม่เต็มใจ เหมือนเป็นการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงลงด้วยการคล้อยตามอารมณ์ทางเพศของผู้ชาย มุลิลาใจเด็ดพอที่จะไม่พาตัวเองให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ทำให้เธอตกเป็นรองอีก จึงตอบโต้พงศ์พิศุทธิ์ด้วยการสะบัดมือและดื่นอย่างสุดแรง รวมถึงการที่ตัวละครหญิงขัดขึ้นด้วยกระแทกเป้าและพูดว่าจะทำให้ฝ่ายชายเป็นหมัน เป็นการกระทำเพื่อตอบกลับอำนาจปิตาธิปไตยที่คอยกดขี่และแสดงอำนาจให้ฝ่ายหญิงตกเป็นผู้ถูกระทำเพียงฝ่ายเดียวและเพื่อเป็นการลดทอนความเป็นชายให้ด้อยลง ทำให้ผู้ชายรู้สึกว่าคุณเองเสียศักดิ์ศรี เพราะไม่สามารถใช้พลังกำลังที่เหนือกว่ากดขี่ผู้หญิงให้อยู่ใต้อำนาจของตนเองได้ จึงอาจทำให้สูญเสียความเป็นชายที่มีบทบาทเป็นผู้กระทำไป การตอบโต้ด้วยการขัดขึ้นการล่วงละเมิดทางเพศจึงเป็นการท้าทายอำนาจความเป็นชายและเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับปรานี วงษ์เทศ (2559: 42) ได้กล่าวไว้ว่าการปฏิเสธความต้องการทางเพศเป็นการเสริมสร้างอำนาจให้แก่ผู้หญิงได้

1.2.2 การใช้ความรุนแรง

การใช้ความรุนแรงกระทำได้ทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงต่อจิตใจ หรือความรุนแรงต่อทรัพย์สินของบุคคลที่เป็นการกระทำเกินปกติ เป็นการกระทำให้เกิดผลกระทบอย่างการเจ็บป่วยกาย การทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจให้หวาดกลัว หรือการทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน

การตอบโต้ด้วยการใช้ความรุนแรงที่ปรากฏในนวนิยายเป็นอีกหนึ่งลักษณะที่ตัวละครใช้เพื่อไม่ให้ตกเป็นผู้ถูกระทำเพียงฝ่ายเดียว มุลิลาตอบโต้ด้วยการกีดแขน การตบหน้า ดังตัวอย่าง “พงศ์พิศุทธิ์เข้ามาจิกหัวเธอจนหน้าหงายแล้วกระชากให้เธอกลับเข้ามาในห้องอีกครั้ง หญิงสาวพยายามดิ้นรนต่อสู้ เธอทั้งชวนทั้งจิกอีกฝ่าย...มุลิลาตัดสินใจกีดแขนพงศ์พิศุทธิ์จนจมเขี้ยว” (ต้นรัก, 2560: 106)

การกระทำของพงศ์พิศุทธิ์เป็นการใช้อำนาจทางเพศสรีระที่เหนือกว่า โดยการจิกหัวและกระชาก อาจกล่าวได้ว่าการแสดงอำนาจที่เหนือกว่าของพงศ์พิศุทธิ์แสดงให้เห็นว่าอำนาจปิตาธิปไตยกำลังลงโทษต่อผู้ที่ต่อต้านขัดขึ้น และการพยายามดึงและลากให้ผู้หญิงที่ออกนอกกรอบสังคมกลับเข้ามาเพื่ออยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจปิตาธิปไตยให้ถูกที่ถูกทาง แต่การกระทำตามกรอบสังคมเดิม ๆ ไม่ได้ส่งผลให้อำนาจที่เข้มขมของผู้หญิงประสบผลสำเร็จแต่อย่างใด มุลิลาตอบโต้ด้วยการกีดแขนพงศ์พิศุทธิ์ แม้พลังกำลังอาจจะ

สู้ไม่ได้แต่อย่างน้อยก็เป็นการตอบโต้เพื่อแสดงให้เห็นว่าฝ่ายหญิงไม่ได้ยินยอมเป็นผู้ถูกระงับเพียงฝ่ายเดียว นอกจากกีดกันแล้ว มุลลียังตอบโต้ด้วยการตบหน้าซึ่งแสดงให้เห็นความอึดอั้นที่ผู้ชายคอยกดขี่ การใช้ความรุนแรงกระทำต่อผู้ชายจึงเป็นการหยามเกียรติแนวคิดปิตาธิปไตยที่กำกับควบคุมผู้หญิงด้วยเพศสรีระที่เหนือกว่ามาตลอด เพื่อตอกย้ำให้ผู้ชายตระหนักและสำนึกว่าการผู้หญิงรักเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง ไม่ยอมให้ตกเป็นผู้ถูกระงับเพียงฝ่ายเดียวต่อไป

1.2.3 การใช้กฎหมาย

กฎหมายครอบครัวเป็นสิ่งกำหนดสถานภาพของบุคคลในครอบครัว และเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ในอดีตความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากกฎหมายครอบครัวที่ทำให้สิทธิผู้ชายคือสามีและบิดาจะกระทำต่อภริยาและบุตรสาวได้ ถึงแม้จะมีการร้องทุกข์ในสถานีตำรวจแต่เจ้าพนักงานจะไม่รับแจ้งเรื่องเพราะถือเป็นเรื่องส่วนตัว ง่ายๆ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการเสริมอำนาจของผู้ชายในครอบครัวและสังคม ทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสตัดสินใจ หรือทำในสิ่งที่ตนเองปรารถนา (วิระดา สมสวัสดิ์, 2540: 2-4) แต่กฎหมายลักษณะฆาตกรรมฆาตกรรมและปัจจุบันมีกฎหมายกำหนดให้สามีและภริยามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการครอบครัวไม่ว่าจะจัดการสินสมรสหรือการใช้อำนาจปกครองบุตร

ประสพสุข บุญเดช (2559) กล่าวว่า เหตุฟ้องหย่าที่กฎหมายกำหนดไว้มี 12 เหตุในที่นี้ผู้ศึกษาจะยกเหตุที่ตัวละครชายในเรื่องแสดงพฤติกรรมที่เป็นเหตุให้ฝ่ายหญิงฟ้องหย่าได้ คือ 1. การนอกใจโดยไปร่วมประเวณีกับผู้อื่น 2. ประพฤติชั่วให้อีกฝ่ายถูกดูถูก เกลียดชังหรือเดือดร้อนเสียหาย 3. ทำร้าย ทรมาณจิตใจ หมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่าย และ 4. ไม่อุปการะเลี้ยงดู หรือทำการปฏิบัติต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง

ทั้งนี้ทั้งคู่มิสิทธิ์ตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรและอุปการะเลี้ยงดูบุตรหลังการหย่า ถ้าตกลงกันไม่ได้ต้องให้ศาลชี้ขาด ซึ่งต้องคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของบุตรเป็นสำคัญ เช่น บุตรยังไม่รู้เพียงสาครให้มารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง

มุลลียาเลือกหย่าโดยการทำให้พงศ์พิศุทธิ์ยินยอม แม้พงศ์พิศุทธิ์จะพยายามปฏิเสธหลายครั้ง แต่ครั้งนี้มูลเหตุที่ทำให้ตัวละครชายยินยอมที่จะคืนความเป็นอิสระให้ฝ่ายหญิงคือการถูกกล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีและข้อบกพร่องซ้ำแล้วซ้ำเล่า การถูกมองว่าไม่มีความเป็นผู้ชาย ไม่มีความรับผิดชอบ อยู่กินกับผู้หญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยา บกพร่องต่อบทบาทพ่อและหัวหน้าครอบครัว และเหตุการณ์ที่พงศ์พิศุทธิ์พยายามมีเพศสัมพันธ์กับ

มุลินลา แต่มุลินลาขัดขืนทำให้พงศ์พิศุทธิ์ไม่พอใจจึงทำร้ายร่างกายมุลินลาจนคิ้วแตก มุลินลาใช้โทรศัพท์ถ่ายเซลฟี่ตัวเองที่คิ้วแตกและขู่ว่าจะใช้เป็นหลักฐานให้ตำรวจเอาผิดพงศ์พิศุทธิ์ถ้าไม่เลิกยุ่งกับเธอและไม่ยอมไปเซ็นใบหย่า สิ่งเหล่านี้ทำให้พงศ์พิศุทธิ์ตกเป็นรองเพราะมุลินลานำเรื่องกฎหมายเข้ามาเป็นตัวช่วยให้ตัวเองหลุดพ้นจากอำนาจของพงศ์พิศุทธิ์โดยไม่ได้ อับอายว่าถูกสามีทำร้าย ไม่ปิดเป็นความลับ แต่แสดงให้สังคมรับรู้และเห็นความร้ายกาจของแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ก่อตัวขึ้นและสืบทอดมายาวนาน ดังที่กุเบร์ร์ สมุทจักร และคณะ (2560: 9) กล่าวว่า อัตราการหย่าร้างในปัจจุบันสูงกว่าอดีต เนื่องจากในอดีตการหย่าร้างสร้างความอับอายในสังคมเกินกว่าจะรับได้ แต่ยุคปัจจุบันคนเลือกที่จะทนผืนรับการติตราในสังคมมากกว่าที่จะยอมทุกข์ทรมานจากการถูกตีตราในบ้าน และเริ่มเรียนรู้ว่าการหย่าร้างไม่ได้เป็นเรื่องอัปยศร้ายแรง

การหย่าร้างด้วยการนำข้อกฎหมายที่เป็นเหตุให้เกิดการฟ้องหย่าได้ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสร้างความชอบธรรมและความเป็นอิสระให้กับตัวละครหญิง มุลินลา รู้จักใช้ข้อกฎหมายเพื่อให้ตัวเองมีอำนาจ เพราะด้วยความเป็นรองด้านสรีระของผู้หญิงที่ทำให้ต้องตกเป็นฝ่ายถูกระงับการตอบโต้ด้วยการหย่าร้างจึงเป็นวิธีการตอบโต้ที่ตั้งกฎหมายมาเป็นอำนาจ ตัวละครใช้ประโยชน์จากกฎหมายเพื่อให้ตัวเองได้เปรียบ อีกทั้งยังทำให้เห็นข้อบกพร่อง และการไม่ตระหนักถึงบทบาทความเป็นพ่อของพงศ์พิศุทธิ์ ทำให้ฝ่ายชายถูกลดทอนอำนาจลงและยินยอมเซ็นใบหย่าให้ในที่สุด

2. การใช้อำนาจในการต่อรอง

2.1 การพึ่งพาสังค์คีตลีสิทธิ์

การใช้อำนาจต่อรองด้วยความเชื่อเรื่องสังค์คีตลีสิทธิ์ เป็นการกระทำที่ตัวละครหญิงใช้เพื่อต่อรองกับปิตาธิปไตย เนื่องด้วยเพศสรีระที่ด้อยกว่าจึงอาศัยสังค์คีตลีสิทธิ์ซึ่งเป็นอำนาจที่มีผลต่อจิตใจ เป็นความเชื่อที่จะทำให้ฝ่ายชายสำนึกถึงความผิดชอบชั่วดีได้อีกทั้งยังเป็นการสร้างพื้นที่ให้ตนเองมีอำนาจเหนือกว่า สามารถพูดและเรียกร้องให้ผู้ชายปฏิบัติตามสิ่งที่ต้องการได้

ในนวนิยายมุลินลามักจะพาพงศ์พิศุทธิ์ไปสาบานต่อหน้าศาลพระภูมิหลายต่อหลายครั้งดังเหตุการณ์ที่มุลินลาขอให้พงศ์พิศุทธิ์ร่วมมือกันดูแลลูกไม่ให้ลูกรู้สึกขาดพ่อ พงศ์พิศุทธิ์สาบานว่าจะดูแลมุลินลาและลูก แต่มุลินลาปฏิเสธไม่ให้พงศ์พิศุทธิ์ดูแลเธอ “เฉพาะลูก ไม่ต้องมาดูแลฉัน” มุลินลาขัดขืนมาทันที...พงศ์พิศุทธิ์พยักหน้ารับ แล้วหันไปทางศาลพระภูมิ พูดอย่างหนักแน่นอีกครั้ง “ผมจะทำหน้าที่ดูแลลูกให้ดีที่สุด ถ้าผิดคำสาบาน ผมจะไม่ขอรับรองอะไรจากมูลี่อีก” (ต้นรัก, 2560: 395) มุลินลาใช้ที่พึ่งในการต้องเผชิญหน้ากับพงศ์พิศุทธิ์เพราะไม่ยอมารู้สึกผิดเมื่อพงศ์พิศุทธิ์อ้างเรื่องความเป็นพ่อว่าต้องการเจอลูก

และลูกก็ต้องการพ่อเช่นเดียวกัน มุสิลาจึงต้องให้พงศ์พิศุทธิ์มาพูดต่อหน้าศาลพระภูมิเพื่อให้อย่างน้อยท่าทีของพงศ์พิศุทธิ์ก็อ่อนลง สิ่งที่มุสิลาทำแสดงให้เห็นว่าเธอใช้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องต่อรองกับอำนาจปิศาจไปตย และทำให้ผู้ชายที่เป็นตัวแทนของอำนาจปิศาจไปตยยอมทำตามสิ่งที่เธอต้องการ ซึ่งนั่นทำให้เห็นว่าผู้หญิงกลับมาเป็นฝ่ายเหนือกว่าสามารถสั่งหรือพูดอะไรก็ได้เพื่อให้อีกฝ่ายยอมทำตาม

การพึ่งพาสังค์คีสิทธิ์จึงเป็นการใช้พื้นที่เพื่อสร้างตัวตนของผู้หญิงให้เหนือกว่าผู้ชาย และทำให้ผู้ชายมีท่าทีอ่อนลง เพราะการสาบานที่ตัวละครหญิงเลือกใช้เป็นอำนาจที่มีผลต่อจิตใจทำให้อีกฝ่ายสำนึกถึงความผิดชอบชั่วดี เป็นการประนีประนอมไม่ให้เกิดการปะทะทำร้ายร่างกาย ซึ่งได้ผลโดยทำให้ผู้ชายยอมรับเงื่อนไขและข้อปฏิบัติที่ผู้หญิงกำหนดไว้

2.2 การอาศัยคนกลาง

การอาศัยคนกลางเพื่อตอบโต้อำนาจปิศาจไปตยแทนในกรณีที่ตัวเองไม่สามารถกระทำแบบนั้นได้ หรือเหนื่อยหน่ายที่จะต่อสู้ จึงอาศัยคนกลางเพื่อตอบโต้ในลักษณะของการใช้กำลัง การอ้างถึงบุคคลอื่น และการใช้คำพูดเพื่อเจรจาให้เข้าใจกัน

ในนวนิยายตัวละครหญิงใช้ผู้ชายที่เป็นตัวแทนปิศาจไปตยในการต่อรอง โดยในเรื่องตัวละครอัศวินเป็นตัวกลางในการต่อรอง ดังเหตุการณ์ที่พงศ์พิศุทธิ์ตามมาขอให้มุสิลาคืนดีและกลับไปอยู่กับเขา และยังอ้างถึงลูกเช่นเคยเพื่อจะ让自己ตนเองเป็นฝ่ายเหนือกว่า พงศ์พิศุทธิ์พยายามใช้บทบาทหน้าที่ของความเป็นพ่อเพื่อข่มขู่ให้มุสิลายอมทำตามข้อเรียกร้อง มุสิลาเดินหนีแต่พงศ์พิศุทธิ์ไม่ยอม พยายามดึงตัวมุสิลาให้ออกห่างจากแท็กซี่ ซึ่งเป็นการใช้ความต่างเรื่องเพศสรีระที่เหนือกว่ามากำกับควบคุมให้อีกฝ่ายตกอยู่ในอำนาจของตน และเมื่อเพศสรีระที่ด้อยกว่าของมุสิลาทำให้เธอไม่อาจต่อสู้กับพลังของพงศ์พิศุทธิ์ได้ อัศวินจึงพูดต่อรองโดยอ้างถึงพนักงานรักษาความปลอดภัย “จะต่อเยหรือเสียรปภ. ของ WOW TV เป็นโยงอยู่ด้านหลังนะ” พงศ์พิศุทธิ์หันไปมองข้างหลัง เห็นรปภ. ของ WOW TV สองสามคนกำลังยืนมองสถานการณ์อยู่จึงชะงัก อัศวินใช้จังหวะนั้นดึงมุสิลาเข้าแท็กซี่แล้วโบกมือให้คนขับรถออกไป (ต้นรัก, 2560: 356-357) การอ้างถึงบุคคลอื่นแสดงให้เห็นความเท่าเทียมด้านเพศสรีระที่เท่าเทียมสามารถต่อสู้กันได้ โดยที่ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องยอมตกอยู่ใต้อำนาจของอีกฝ่าย และยังช่วยลดอำนาจของพงศ์พิศุทธิ์อีกด้วย

การอาศัยคนกลางเข้ามาตอบโต้ในลักษณะการใช้กำลัง ดังเหตุการณ์ที่พงศ์พิศุทธิ์ทำร้ายอัศวินที่สวนสาธารณะ มุสิลาตบหน้าพงศ์พิศุทธิ์ อัศวินยืนอยู่ด้านหลังทำอะไรไม่ถูกได้แต่อึ้ง แต่พอเห็นพงศ์พิศุทธิ์ทนไม่ไหวเงื้อมือจะตบมุสิลากลับ ก็เข้าไปขวาง

“ทำผู้หญิงไม่แมนเลยอะเฮีย” ...ครรวานี้้อศวินไม่ยอมโดนทำอยู่ฝ่ายเดียว เขาหมดความอดทนพุ่งเข้าไปกระแทกอย่างรวดเร็ว ออกแรงมากเท่าที่ตนเองจะมีจนพงศ์พิศุทธิ์ล้มกลิ้งลงไปด้วย (ต้นรัก, 2560: 473-474) ด้วยพลังกำลังที่ไม่มีใครเหนือกว่าใคร ทำให้ต่อสู้กันได้อย่างเท่าเทียม ไม่ได้มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องก้มหัวยอมให้กับอำนาจของอีกฝ่าย

นอกจากนี้การต่อรองด้วยคำพูดเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ตัวละครนำมาใช้เพื่อให้อีกฝ่ายรับฟังและไม่เกิดการตอบโต้กลับอีก ดังตัวอย่างที่พงศ์พิศุทธิ์ใช้อำนาจขู่จะฟ้องเอาลูกมาอยู่ในความดูแลของตนเอง ทำให้มุสิลาเครียดและตอบโต้กลับด้วยคำพูด แต่พงศ์พิศุทธิ์ไม่ล้มเลิก เพียงเพราะอยากเอาชนะมุสิลา และเอาคืนที่มุสิลาไม่ยอมกลับมาคืนดีด้วย อศวินจึงเข้ามาพูดเพื่อให้พงศ์พิศุทธิ์ยอมลดอำนาจ และล้มเลิกแผนการที่จะฟ้องลูก “เฮียจะฟ้องศาลเพราะอะไรละ อยากเลี้ยงปล้มหรือกลัวปล้มไม่รัก” ...“วันพ่อปล้มยังคิดถึงแต่เฮียไม่ต้องกลัวว่าใครจะมาแย่งลูกไป แล้วถ้าเลี้ยงไม่ได้ก็ให้แม่ปล้มเลี้ยงไป...จะฟ้องไปทำไมคิดถึงปล้มก็มาหา อยากเป็นพ่อที่ดีก็ทำตัวดี ๆ แค่นั้น จะเสียเวลาขึ้นศาลทำไม เอาเวลาไปดูแลลูกดีกว่า” (ต้นรัก, 2560: 579-580) อศวินพยายามต่อรองด้วยการเล่าให้พงศ์พิศุทธิ์เห็นถึงความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ พูดให้พงศ์พิศุทธิ์เห็นว่ามุสิลาทำหน้าที่ได้ดีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง พงศ์พิศุทธิ์ใจอ่อนและยอมล้มเลิกการฟ้องศาลในที่สุด เป็นการช่วยประนีประนอมให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกัน แสดงให้เห็นถึงการอาศัยคนกลางเข้ามามีส่วนในการลดอำนาจของอีกฝ่ายได้อีกด้วย

การอาศัยคนกลางในการตอบโต้และต่อรองแสดงให้เห็นความอ่อนด้อยทางเพศสรีระของผู้หญิงที่ถูกกดทับ แต่กลับนำมาใช้ประโยชน์ให้ผู้ชายที่มีสถานะเท่าเทียมกันเป็นตัวแทนในการต่อสู้ ซึ่งการกระทำนั้นได้ผล โดยทำให้ผู้ชายเกรงกลัวอำนาจผู้ชายด้วยกันเองจึงมีท่าที่อ่อนลง

2.3 การใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ

อำนาจทางเศรษฐกิจคือส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างชายหญิง เนื่องจากสังคมครอบให้ผู้หญิงรับผิดชอบงานบ้าน เลี้ยงลูก และปรนนิบัติสามีในพื้นที่ส่วนตัวอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ในขณะที่ผู้ชายมีหน้าที่ทำงานหารายได้ มีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ด้วยสถานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าของผู้หญิงทำให้ต้องพึ่งพาผู้ชายกรอบของสังคมจึงเป็นเครื่องมือกีดกั้นไม่ให้ผู้หญิงแสดงความสามารถด้านอื่นของตนเองได้เต็มที่ อีกทั้งการละเมิดกรอบสังคมยังทำให้ถูกตีตราว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ภาวะอันขมขื่นเช่นนี้ผู้หญิงต้องยอมจำนนยอมรับอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง หลายอย่างได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นรวมถึงสถานะของผู้หญิงด้วย ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2558: 28-29)

กล่าวว่าปัจจุบันการไหลบ่าของระบบทุนนิยม (capitalism) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องความทัดเทียมระหว่างหญิงชาย เป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงได้รับ โอกาสทางการศึกษา และทำงานนอกบ้าน

ในนวนิยายตัวละครมุลลิลารับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดเพียงลำพัง เพราะพงศ์พิศุทธิ์ตักงาน หรือถ้ามีงานรายได้ก็เสียไปกับการดื่มเหล้า ผู้หญิง และการพนัน นวนิยายสร้างให้ตัวละครหญิงเป็นผู้หญิงยุคใหม่ พึ่งพาตนเองได้ และปฏิเสธการดูแลจากผู้ชาย เป็นการสร้างเพื่อลดความเป็นชายให้ดูด้อยและไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้หญิง

หลังจากมุลลิลากลับออกจากงานเพราะทัศนคติของหัวหน้าที่มองว่ามีลูกทำให้ไม่เต็มที่กับงาน มุลลิลาได้โอเคียทำกับข้าวในสโตนแกน “ปีนโตฝีมือแม่อร่อยที่สุดในโลก” และได้ขายในรายการ WOW TV ที่เธอเป็นพิธีกร เป็นรายการสอนทำอาหารสำหรับเด็ก แสดงให้เห็นว่าบทบาทแม่ในพื้นที่ส่วนตัวก้าวสู่พื้นที่สาธารณะ ผู้หญิงไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่ทำงานบ้าน เลี้ยงลูกและดูแลสามีในพื้นที่ส่วนตัวเท่านั้น แต่นำบทบาทแม่และแม่บ้านที่สังคมคาดหวังมาใช้ในเชิงธุรกิจ นำมาทำเป็นรายได้ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงรุกกล้าเข้ามาในพื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้ชายที่สังคมกำหนดไว้ และเป็นพื้นที่ให้ผู้หญิงแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ผู้คนชื่นชมยกย่อง ยอมรับในความสามารถและประสบความสำเร็จในพื้นที่สาธารณะได้

บทบาทแม่และแม่บ้านที่ได้รับการเผยแพร่ในพื้นที่สาธารณะผ่านรายการทีวีจึงท้าทายกฎเกณฑ์ในสังคมปิตาธิปไตยได้อย่างโจ่งแจ้ง กล่าวคือสังคมกำหนดให้ผู้หญิงรับบทบาทแม่และแม่บ้านโดยให้แสดงบทบาทนั้นในพื้นที่บ้านซึ่งถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ส่วนตัว เช่นเดียวกันที่บทบาทนี้ถูกมองว่าไม่ใช่งานไม่มีรายได้แต่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นปกติธรรมดา การนำบทบาทที่ถูกให้ค่าว่าไม่ใช่งานมาเปลี่ยนเป็นอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวจึงเป็นการท้าทายกฎเกณฑ์ทางสังคมและเป็นการตอบกลับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้อย่างถึงรากถึงแก่น

บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงจึงเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับผู้ชายโดยทำให้ผู้ชายยอมรับและยินยอมมอบลูกให้อยู่ในการดูแลและยอมมอบสิทธิในการเป็นหัวหน้าครอบครัวให้ซึ่งสุดท้ายตัวละครหญิงก็ได้รับอิสรภาพด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจ

สรุปผล

การทำทลายอำนาจปิตาธิปไตยในนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจพริ้วพริ้ง ถูกนำเสนอสอดรับกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความแตกต่างทางเพศที่เลื่อนไหล รวมถึงการเคลื่อนไหวของแนวคิดสตรีนิยมทำให้ผู้หญิงไม่ยอมตกเป็น

รองผู้ชาย นำมาสู่การใช้อำนาจในการตอบโต้และต่อรอง

การใช้อำนาจตอบโต้ด้วยคำพูด การใช้คำหยาบ การข่มขู่ และการประชดประชัน ทำให้ฝ่ายหญิงไม่เสียสิทธิ์ที่อีกฝ่ายเรียกร้อง คือการฟ้องเอาลูกไปอยู่ในการดูแลและการพยายามให้ฝ่ายหญิงยอมกลับไปอยู่ใต้อำนาจ อีกทั้งยังทำให้ฝ่ายที่ถูกตอบโต้ลดการใช้อำนาจลงและยอมมอบสิทธิ์ในการเลี้ยงลูกและเลือกทางเดินชีวิตเอง การตอบโต้ด้วยการกระทำ ในลักษณะการขัดขืนการล่วงละเมิดทางเพศ การใช้กำลัง และการใช้กฎหมายเป็นการกระทำเพื่อไม่ปล่อยให้ตนเองตกเป็นฝ่ายถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว และเป็นการตอบโต้ที่ไม่ใช่การกระทำเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่เป็นการตอบโต้ที่ทำให้ตัวละครหญิงเป็นอิสระจากสามี และก้าวพ้นปิตาธิปไตยได้

การใช้อำนาจต่อรองด้วยการพึ่งพาสังค์กดีสิทธิ์ การอาศัยคนกลาง และการใช้อำนาจเศรษฐกิจเป็นการใช้เพื่อสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิงมีอำนาจเหนือกว่า สามารถพูด และเรียกร้องให้ผู้ชายปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ การอาศัยคนกลางเข้ามาในลักษณะของการใช้กำลัง การอ้างถึงบุคคลอื่น และการพูดเจรจาให้เข้าใจกัน เป็นการให้ผู้ชายที่เป็นตัวแทนของอำนาจปิตาธิปไตยตอบโต้กันเอง ซึ่งผลของการใช้คนกลางต่อรองและตอบโต้ยังช่วยลดอำนาจของอีกฝ่าย และทำให้เกิดการประนีประนอมกันได้ อำนาจทางเศรษฐกิจเป็นอำนาจที่ทำให้ผู้หญิงก้าวพ้นชายคาปิตาธิปไตยได้

อภิปรายผล

นวนิยายฉายภาพให้เห็นว่าแม้ตัวละครชายจะพยายามใช้ความเหนือกว่าด้านสรีระหรือการใช้สิทธิ์ของการเป็นพ่อ การเป็นหัวหน้าครอบครัวเพื่อแสดงอำนาจให้เหนือกว่า ซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงดูด้อยและเป็นรอง แต่จากการศึกษาจะเห็นว่าตัวละครหญิงใช้อำนาจตอบโต้และต่อรองเพื่อเรียกร้องสิทธิ์ของตนเองซึ่งไม่ใช่การกระทำเพื่อปลดปล่อยอารมณ์อัดอั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่เป็นการตอบโต้เพื่อก้าวพ้นจากแนวคิดชายเป็นใหญ่

พื้นที่วรรณกรรมที่เปรียบเสมือนภาพจำลองชีวิตผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงศักยภาพ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ทำให้ผู้หญิงมีตัวตนและมีบทบาทในสังคมมากขึ้น การใช้อำนาจของผู้หญิงชี้ให้เห็นความอ่อนด้อยของความเป็นชายที่ไม่สามารถจัดการกับอำนาจปิตาธิปไตยได้ และยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชายหญิงในสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงโดยเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในมือของผู้หญิงมากขึ้น เมื่อผู้ชายมีแรงกดขี่ ผู้หญิงก็มีแรงต่อต้านได้เช่นเดียวกัน ผู้หญิงใช้อำนาจในการตอบโต้

และต่อรองกับผู้ชายได้แบบยล นำความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างพื้นที่ให้ตนเองมีอำนาจ การอาศัยคนกลางที่มีสถานภาพเท่าเทียมกันเป็นตัวแทน แสดงให้เห็นการใช้ประโยชน์จากเพศสรีระที่ด้อยกว่าแต่กลับเพิ่มอำนาจให้ตนเองทางอ้อมอีกด้วย

นวนิยายพาฝันสมัยใหม่ทลายกรอบผู้หญิงที่สังคมคาดหวังโดยการไม่ยินยอมต่อความเป็นชายที่มีหน้าที่ปกป้องผู้หญิง แต่นำเสนอให้ผู้หญิงละเมิดกรอบสังคมทั้งการไม่สามารถดำรงสภาพครอบครัวสมบูรณ์ไว้ได้ และการตอบโต้ต่อต้านผู้ชายซึ่งไม่ได้ทำให้เกียรติและศักดิ์ศรีของผู้หญิงถูกลดทอนแต่อย่างใด แต่กลับได้รับการยกย่องเชิดชูที่ก้าวข้ามกำแพงทางสังคมได้ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมาที่นำเสนอการตอบโต้ชัดเจนแนวคิดพิตาธิปไตย ในงานของทัดจันท์ เกตุสิงห์สร้อย (2554), สรยา รอดเพชร และคณะ (2561) ที่ศึกษาวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนชายแม้จะนำเสนอให้ตัวละครหญิงตอบโต้และชัดเจน แต่เป็นการกระทำเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น และงานวิจัยของอารียา หุตินทะ (2559) ที่ตีแผ่ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิงภายใต้สังคมพิตาธิปไตยในวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนหญิง แม้จะเป็นผู้หญิงเขียนถึงผู้หญิงด้วยกัน แต่เงื่อนไขและบรรทัดฐานของสังคมยังกำกับควบคุมความคิดและการแสดงออกให้นักเขียนหญิงเหล่านี้นำเสนอตัวละครหญิงให้เป็นรองและถูกกระทำโดยผู้ชายอยู่ หากจะนำเสนอให้ผู้หญิงพลิกกลับมาเป็นผู้กระทำแต่นำเสนอผ่านจินตนาการของตัวละครหญิงเท่านั้น งานวิจัยที่กล่าวมาจึงนำเสนอเพียงการตอบโต้ และชัดเจนอำนาจพิตาธิปไตยของผู้หญิงที่สุดท้ายก็ยังไม่พ้นอำนาจนั้น แต่การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นพื้นที่การต่อสู้และชัยชนะของผู้หญิงในนวนิยาย ทำให้เห็นว่าตัวละครหญิงที่ถูกนำเสนอโดยนักเขียนหญิงไม่ได้ผลิตซ้ำชุดความคิดตามโครงสร้างอำนาจพิตาธิปไตย นวนิยายสมัยใหม่นำเสนอให้ตัวละครหญิงคิดและทำตามเจตจำนงที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมายาคติชายเป็นใหญ่ผู้หญิงพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ยึดโยงกับความเป็นชายในฐานะผู้นำครอบครัว และยังมีสิทธิ์เสรีภาพมากขึ้นด้วยข้อกฎหมาย ในขณะที่ผู้ชายถูกนำเสนอให้บกร่องต่อบทบาทความเป็นชายอย่างสิ้นเชิงทั้งบทบาทพ่อสามี และผู้นำครอบครัว อีกทั้งยังถูกสังคมประณาม ถูกกดให้ดูด้อยและถูกหยามเกียรติในอำนาจจนสิ้นคลอนจึงยอมล่าถอย ยอมคืนอำนาจและอิสรภาพให้ผู้หญิงโดยการยอมเซ็นใบหย่าและมอบสิทธิ์ในการเป็นหัวหน้าครอบครัวให้ผู้ชายจึงสูญเสียอำนาจที่อ้างรักษามาโดยตลอดอย่างราบคาบ ทั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้ให้ผู้ชายสูญเสียอำนาจและเลือกจบชีวิตลงในตอนท้าย แต่นำเสนอให้ผู้ชายได้เห็นว่าภรรยาและลูกมีความสุขและมั่นคงได้โดยไม่ต้องมีเขา นำเสนอให้ผู้ชายเจ็บปวดสิ้นหวังและพ่ายแพ้อย่างจำยอม ตัวละครหญิงจึงทำหน้าที่รื้อและถอนรากถอนโคนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่หยั่งรากฝังแน่นในสังคมได้สำเร็จอย่างสง่างาม

เอกสารอ้างอิง

- ต้นรัก. (2560). **คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจฟูรั้งฟูรั้ง**. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ทัดจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). **การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยาย “ลับ แล, แก่งคอย”**. การค้นคว้าอิสระปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสพสุข บุญเดช. (2559). **หลักกฎหมายครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2559). **เพศและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: นาดาแฮก.
- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2558). **ผู้หญิง : บทบาทและความเป็นเพศท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย**. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พลากร เจียมธีระนาถ. (2554). **วาทกรรมชายเป็นใหญ่ในภาพยนตร์ไทยที่ให้ความสำคัญแก่สตรี**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการภาพยนตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูเบศร์ สมุทรจักร และคณะ. (2560). **ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2540). **กฎหมายครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สายส่งศึกษิตบริษัทเคเล็ดไทย.
- สรยา รอดเพชร ทักษิณี ทานตวานิช และนันทนีย์ ประสานนาม. (2561). “ผู้หญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล.” **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 14 (1), 53-79.
- สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์. (2546). “ความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิงในฐานะการต่อสู้ทางการเมือง”. ในสินีทธิ์ สิทธิรักษ์ (บรรณาธิการ). **ผู้หญิงกับความรู้ 1** (หน้า 241-262). กรุงเทพฯ: โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัชรินทร์ นาคคงคำ. (2556). **ภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอีโรติกของนักเขียนชายไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสาวคนธ์ วงศ์ศุภชัยนิมิต. (2559). **การศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในนวนิยายของนารา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อารียา หุตินทะ. (2559). “เมื่อสตรีตามหาประชาธิปไตยในสังคมปิตาธิปไตย”. ในสินี
นาถ เศรษฐพิศาล (บรรณาธิการเล่ม). หลากมิติประชาธิปไตย : รวมบทความ
และปาฐกถาทงวรรณกรรม (หน้า 263-310). กรุงเทพฯ: คมบาง.

.....